

۳ شاهراه رسیدن به رحمت الهی

سخن در باب ایمان و حقیقت آن بسیار گفته‌اند. در این مجال به بررسی معنای هجرت و جهاد، و مصادیق آنان پرداخته می‌شود.

خداوند رحمان است و رحیم است و ابواب رحمت خویش را به طرق گوناگون بر بندگانش می‌گشاید تا راه سعادت پیموده، طعم خوش با او بودن را با تمام وجود حس نمایند.

در آیه ۲۱۸ سوره مبارکه بقره، سه راهکار مهم برای دستیابی به رحمت رحمان آورده شده است:

«إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ» «البته کسانی که ایمان آورده و کسانی که هجرت نموده و در راه خدا جهاد کرده‌اند، آنها به رحمت خداوند امیدوارند، و خداوند بسیار آمرزنده و مهربان است»

ایمان به خداوند و دین اسلام، هجرت در راه خدا و جهاد در طریق حق، سه کلیدی است که در این آیه مبارکه به بندگان خداجو ارائه شده است.

سخن در باب ایمان و حقیقت آن بسیار گفته‌اند. در این مجال به بررسی معنای هجرت و جهاد، و مصادیق آنان پرداخته می‌شود.

اسلام و مهاجرت

بررسی حوزه معنایی "هجرت" در قرآن حاکی از این امر خواهد بود که اسلام با صراحت به مسلمین دستور می‌دهد، اگر در محیطی به خاطر عواملی نتوانستند آنچه وظیفه دارند انجام دهند، به محیط و منطقه امن دیگری "هجرت" نمایند، زیرا با وسعت جهان هستی، ذلت، امری قابل قبول نخواهد بود.

این دستور روشن است، زیرا اسلام جنبه منطقه‌ای ندارد، و وابسته و محدود به مکان و محیط معینی نیست و علاقه‌های افراطی به محیط تولد و زادگاه و دیگر علائق مختلف از نظر اسلام نمی‌تواند مانع از هجرت مسلمان باشد. همان‌گونه که در صدر اسلام، همه این علاقه‌ها به خاطر حفظ و پیشرفت اسلام بریده شد.

خدا در آیه ۵۶ سوره یوسف بر این نکته تاکید دارد که اگر شما به سراغ تقوا بروید ما نیز رحمت خود را به شما نازل می‌کنیم و یوسف در واقع پادشاه پاکدامنی و تقوای خود را گرفت و البته سنت خداوند، رحمت و عزت بخشی به افراد پاکدامن و باتقواست

در نتیجه هجرت برای حفظ آیین اسلام مبدأ تاریخ مسلمانان می باشد و زیر بنای همه حوادث سیاسی، تبلیغی و اجتماعی مسلمین را تشکیل می دهد.

روشن است که "هجرت" حکم مخصوص به زمان پیغمبر صلی الله علیه و آله نبوده است، بلکه در هر زمان و مکانی اگر همان شرایط پیش آید، مسلمانان موظف به هجرتند. اساساً قرآن هجرت را مایه پیدایش آزادی و آسایش می داند.

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند:

"کسی که برای حفظ آیین خود از سرزمینی به سرزمین دیگر حتی به اندازه یک وجب مهاجرت کند، استحقاق بهشت می یابد و یار و همنشین محمد صلی الله علیه و آله و ابراهیم علیه السلام خواهد بود (زیرا این دو پیامبر بزرگ پیشوای مهاجران جهان بودند).

انواع هجرت در اسلام

هجرت از نظر اسلام تنها هجرت مکانی و خارجی نیست، بلکه باید قبل از این هجرت، هجرتی از درون آغاز شود، و آن "هجرت" و "دوری" از چیزهایی است که منافات با اصالت و افتخارات انسانی دارد، تا در سایه آن برای هجرت خارجی و مکلنی آماده شود و این هجرت لازم است، تا اگر نیازی به هجرت مکانی نداشت، در پرتو این هجرت درونی در صف مهاجران راه خدا در آید.

اصولاً روح هجرت همان فرار از "ظلمت" به "نور" و از کفر به ایمان، از گناه و نافرمانی به اطاعت فرمان خدا است، و لذا در احادیث آمده است: مهاجرانی که جسمشان هجرت کرده اما در درون و روح خود هجرتی نداشته اند، در صف مهاجران نیستند، و به عکس، آنها که نیازی به هجرت مکانی نداشته اند، اما دست به هجرت در درون وجود خود زده اند، در زمره مهاجرانند.

امیر مؤمنان علی علیه السلام می فرمایند: "بعضی می گویند مهاجرت کرده ایم در حالی که مهاجرت واقعی نکرده اند. مهاجران واقعی آنها هستند که از گناهان هجرت می کنند و مرتکب آن نمی شوند.

در نتیجه "وَالَّذِينَ هَاجَرُوا" معنایی است عمومی که شامل مهاجرت و دوری از شرک، دوری از فامیل گناهکار و دوری از گناه می گردد.

و می تواند مراد از مهاجرین کسانی باشد که از گناهان کبیره اجتناب و یا توبه می کنند، و خدا هم از گناهان صغیره آنان صرف نظر می کند. بررسی آیات قرآن نشان می دهد که نباید فوراً میدان را خالی کرد، بلکه باید تا آنجا که ممکن است ایستاد و تحمل نمود، اما هنگامی که تحمل آزار دشمن جز جرأت و جسارت او و تضعیف مؤمنان ثمری نداشته باشد، در اینجا باید دست به هجرت زد، تا با کسب قدرت بیشتر و فراهم ساختن سنگرهای محکمتر، جهاد در تمام زمینه ها از موضع بهتری تعقیب شود، و به پیروزی طرفداران حق در زمینه های نظامی، فرهنگی، تبلیغاتی منتهی گردد.

و از رحمت خویش به آنها عطا کردیم و برای آنان (در میان مردم) نام بلند و نیکو قرار دادیم

جهاد در راه خدا به چه معناست؟

از جمله عبارات پرتکرار قرآن، جهاد در راه خداست. حضرت حق به طرق گوناگون مجاهدان در راه خود را می ستاید و آنان را نوید رحمت، مغفرت و کامیابی می دهد.

کلمه "جاهدوا" از ماده "جهد" بوده و "جهد" به معنای وسع و طاقت است، و "مجاهدۀ" به معنای به کار بردن آخرین حد وسع و قدرت در دفع دشمن می باشد.

جهاد بر سه قسم است:

۱- جهاد با دشمن ظاهری

۲- جهاد با شیطان

۳- جهاد نفس

جهاد در راه خدا کنایه از آن است که جهادشان در اموری است که متعلق به خدای تعالی است، چه جهاد در راه عقیده باشد، و چه در راه عمل، و چون جهادشان در راه خدا است هیچ عاملی ایشان را از ایمان به خدا و اطاعت اوامر و نواهی او باز نمی دارد.

نتیجه

آیه مبارکه ۲۱۸ بقره سه شاهراه ایمان، هجرت و جهاد را برای رسیدن به رحمت خداوند مشخص نموده است: ایمانی خالص و از عمق جان که همراه با جهاد ظاهری و باطنی بوده و هجرت درونی و خارجی را به همراه داشته باشد آدمی را به سرمنزل مقصود خواهد رساند.

بخش قرآن تبیان

منابع:

تفسیر نمونه، ج ۴، ص ۹۴ و ج ۷، ص ۳۲۳ و ج ۱۱، ص ۲۳۸.

ترجمه المیزان، ج ۴، ص ۱۳۹ و ج ۱۶، ص ۲۲۸.

